

KLIC TRIGLAVA

'Zdaj, ko ste na oblasti, nas hočete odriniti, odriniti tudi nas, humanistično inteligenco, s katero ste bili v času revolucije povezani z življenjskimi nitmi in vas je hranila. Porivate nas na stranski tir, a vedite dobro, da ste s tem storili nekaj nenaravnega, pri čemer se tudi jaz sam ločujem od vas: pretrgal sem popkovino in se individualiziral. Zdaj ste dokončno opredeljeni kot oblast. Podrli ste vse mostove, ki so vas doslej vezali ne samo z mano, ampak tudi z ljudstvom, in slej ko prej se boste znašli v neodmevnem prostoru, v katerem ne boste mogli oceniti ne vaše teže ne moči...' (Marijan ROŽANC)

341

OKTOBER 1967

'Dobro jutro, gospodje!'

Od našega sodelavca

Proti večeru je pozvonil telefon in telefonistka v londonski kontinentalni centrali mi je povedala, da me kličejo iz Rima. Bil je g. Vinko Levstik, lastnik rimskih hotelov "Bled" in "Daniela".

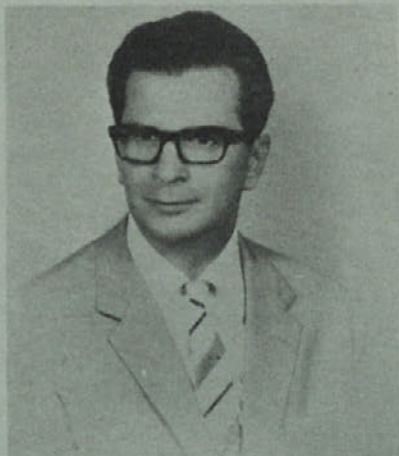
"Rad bi vedel, kakšen je postopek, da bi nekaj mojih hotelskih uslužbencev dobilo dovoljenje, da lahko pridejo v Anglijo za nekaj mesecev na izpopolnitev angleščine." Obljubil sem mu, da se bom pozanimal na pristojnih mestih in mu uspeh javil pisмено. Toda s tem se najin pogovor ni zaključil, ampak dejansko šele pričel, vsaj kar je zadevalo mene in ta-le članek.

Vprašal sem g. Levstika, če drži, da je 'Turismo d'Italia' - uradno glasilo Federacije italijanskih turističnih združenj, poročalo o tem, da morajo "Bledovi" uslužbenci trikrat na teden v šolo, kjer se - na stroške g. Levstika - uče izmenično angleščine in nemščine. "Seveda je res, in tudi Radio je o tem poročal v oddaji Passaporto per tutti", mi je pojasnil g. Levstik. "Zakaj ste se pa odločili za to?", sem vrtal dalje. "Pojasnilo je dala revija 'Turismo d'Italia' sama, ko je priporočila italijanskim hotelirjem, naj me posnemajo, saj je turizem vendar primer sodobnega gostoljubja v najbolj inteligenčnem smislu te besede. Prijazen sprejem, pozdrav, razgovor in slovo v jeziku gosta pomeni več kot množica vseh mogočih lepakov v bližini hotela. Seveda je to dolgoročen posel, toda enkrat je vendar treba pričeti in na tem potem graditi. Osebno priporočilo gosta je gotovo naša najboljša reklama. Vendar pa ne mislim končati pri angleščini in nemščini. Za njima pri - deta še francoščina in španščina. Ne pozabite, da je Rim kozmopolitsko mesto in da v glavnem prihajajo sem ljudje, ki so veščji vsaj enega svetovnega jezika," je pojasnil g. Levstik.

Ko sem mu čestital na doseženih uspehih, o katerih je tudi 'Klic Triglava' poročal, me je g. Levstik presenetil z novo vestjo: sredi novembra bo delegacija italijanskih hotelirjev pod vodstvom ministra za turizem g. Corone obiskala Genovo, Pariz in London; član te delegacije bo tudi g. Vinko Levstik. "Torej se potem vidiva v Londonu," je veselo zaključil telefonski pogovor.

Ob tem Levstikovem "šolskem" primeru sem se spomnil zgodbe, ki mi jo je pripovedoval prijatelj, ki se je letos poleti mudil v Trstu. Stanoval je v nekem italijanskem hotelu, kamor Slovenci zelo poredkoma zaidejo. Prijatelj in njegovi znanci ni-

so imeli z jezikom prav nobene težave: menu listi so bili v vseh svetovnih jezikih in vsi glavni uslužbenci hotela so jih perfektno obvladali. V s ak natak ar pa je znal toliko, da je lahko postregel gostu, če je ta naročil v "svojem" jeziku. Ako pa je le prišlo do zadrege, pa je bil tam plačilni, ki je rešil še tako nemogoč gordijski voz el. Prijatelj in njegovi znanci so seveda med seboj govorili slovenski. To so kajpak opazili natak arji, ki slovenščine niso znali - ne izključujem, da je bilo tu posredi že nacionalistično zadržanje... A vendar je nekega jutra dežurni natak ar presenetil naše goste z "Dobro jutro, gospodje". Kolikor vem, je to Slo - vencem dobro delo - zlasti natak arjeva skrb in trud, da se je pozanimal za slovenski pozdrav.

Vinko Levstik

popravlil; nekateri hotelirji so pa hoteli obogatiti - kar preko noči, češ, zdaj so gostje tu, zdaj si jih lahko privoščimo. Čutiti je bilo dalje diskriminacijo do tujcev: ti so morali za nekatere usluge plačevati več kot domačini, in tega se nihče ni sramoval in celo skrival. Nekaterim slovenskim hotelirjem se je to menda zdelo samo po sebi umevno. Veljalo bi poizvedeti, če se kaj takega dogaja tudi kje drugje - če seveda dopuščam možnost, da od komunističnih dežel Jugoslavija najbrž ne bo edina.

Vse to in mnogo drugega daje misliti. Morda res ne bi bilo slabo, če bi slovenski hotelirji napravili ekskurzijo v tujino - toda ne v kakšna nočna zabavišča na Rivieri, ampak da bi na praktičnih primerih videli, kako tujci skrbje za svoje goste; da bi se resnično nekaj naučili.

Tudi globlji razgovor z g. Levstikom, ki se je tako hitro uveljavil v velikem svetu, jim ne bi prav nič škodil.

SAMO NEKAJ IZVODOV ŠE NA PRODAJ :

Vauhnik: Nevidna fronta

Broširano 36/-; vezano 40/-.

Založba Slovenske Pravde, 76 Graeme Road, ENFIELD, Middx.

LONDON, 14. OKTOBRA 1967.

LETO XX. ŠTEV. 341.

JE SPOPAD NEIZOGIBEN?

Od domovinskega sodelavca

Zdi se mi zelo značilno, da je bilo zadnje mesece mogoče zaznati v domovini poskuse, da bi pred javnostjo politično rehabilitirali Rankovića. Medtem ko so vladna trobila grozila z italijansko in avstrijsko intervencijo, če se ljudstvo ne bo strnilo okoli režima in ga podprlo, je bilo mogoče opaziti prizadevanja gotovih ljudi, da bi prikazali Rankovića v novi, svetli luči, istočasno pa Tita do skrajnosti korumpiranega in polnega domišljavega častihlepja. Nima smisla zahajati v podrobnosti, ker je vendar več kot gotovo, da imata oba moža veliko masla na glavi. Pomembnejše se zdi, dognati, zakaj je do tega sploh prišlo. Tu so na delu gotove sile iz tajne policije, ki so se ob Rankovićevi odstavitvi lani julija potuhnile in danes dvigajo glave. Ker si Udbina opozicija lani ni upala likvidirati Rankovića, je ta ohranil gotovo mero nemotenega kretanja in delovanja: stare zveze so se počasi obnovile in reorganizirale. Razvoj je privedel tako daleč, da se danes Udbini zaupniki, ki so se lani postavili proti Rankoviću, že odkrito izjavljajo zanj. Nobena tajnost ni, da je imel Ranković lani na svoji strani Sovjetsko zvezo, ki bi ga gotovo tudi zdaj podprla v primeru kake resne notranje krize v Jugoslaviji, dočim se Tito zunanjepolitično zaganja iz ene skrajnosti v drugo in ne ve, kje naj Jugoslavija stoji. Kako to negativno vpliva ne samo na ljudstvo ampak tudi na partijce, si je lahko predstavljati, če potem gospodarske zmede niti ne jemljemo v poštev. Komunisti, predvsem preproste glave, hočejo neko sigurnost; ker jim te zaletavi Tito ne nudi, predstavlja zanje alternativo samo Ranković. V tej zvezi je zelo težko oceniti vlogo vojske, ker ni znano, v koliki meri je ta penetrirana od strani tajne policije. Ni pa prav nič težko, oceniti njen pomen. Da potem ob tem soočenju sil - vojska in tajna policija - partija (brez lastne sile) malo pomeni, se zdi varen sklep. Ker je ta vojska že lani na Brionih odigrala odločilno vlogo in omogočila, da je bil Ranković postavljen pred izvršeno dejstvo, ne da bi mogel s svojim aparatom reagirati, ni nobenega dvoma več, da bo v primeru prihodnje notranjepolitične krize, njen pomen še večji. Tega se kajpak dobro zaveda tudi Ranković odnosno njegovi zaupniki v tajni policiji, ki predvidoma računajo s tem, da bo prihodnje soočenje najbrž odločilno. Do tega bi brez dvoma prišlo v primeru Titove smrti ali onesposobljenosti; postavlja se celo vprašanje, če bodo tedaj formalno sploh skušali urediti to zadevo na partijsko-politični ravni ali pa bo izhod v neki vrsti državnega udara

Navadni državljani se kajpak boje povratka v sovjetski tabor, ker bi utegnili izgubiti še tisto svobodico, ki jim je zdaj dana. Takega povratka pa se seveda ne boje tisti režimovci, ki nimajo z Rankovićevim povratkom česa izgubiti...

Ob takem notranjem vzdušju ni čudno, če je bila Jugoslavija kakor preplavljena z različnimi fantastičnimi govoricami - katere je po eni strani vlada namerno širila in podpirala, po drugi strani pa je gotovo tudi Udbin aparat prilival olja na ogenj.

Jugoslavija bo prav gotovo še predmet svetovne pozornosti, preden se bo njena vloga za daljšo dobo ustalila.

Djilas postaja komunistom zanimiv

(Od našega posebnega dopisnika)

V Jugoslaviji se se stvari spet ustavile. Po spomladanski rotaciji so manj inteligentni med komunisti dobili vtis, da je partija spet kot mačka padla na nogo, in so se strnili v krog, ki ne ve čisto natančno, kaj hoče, a ga vežejo spomini na hosto in želja, da se mu oblast le ne bi lepega dne izmuznila iz rok. Intelligentne partije to sicer še zdaleč ne prepričuje, ter so zaradi tega nemirni, vendar si niso na jasnem, kaj naj bi nadaljestorili, da bi Jugoslavijo spravili iz sedanje zagate. Reforma je prišla v slepo ulico - pokazala je pretekle napake, a še ni odkrila vzmeti, ki naj bi državo in gospodarstvo poganjala naprej. Nad komunizmom so vsi obupali, vendar še komaj slutijo, kaj naj bi ga nadomestilo. Idejna zmeda povzroča politično zmedo, še vedno veliko število nesposobnih ljudi na nepravih mestih, pa administrativni kaos, tako da ni mogoče upati, da bi bilo mogoče rešiti gospodarska vprašanja, preden niso rešena idejna in politična.

Inflacijo se je posrečilo pri vsem tem do neke mere zavreti, če že ne ustaviti. Toda pri omejevanju kreditov se je Narodna banka očitno ravnala po prečudnih ključih, ker je nastalo na severozahodu, posebno v Sloveniji, veliko pomanjkanje denarja, medtem ko ga imajo menda na jugovzhodu več kot dovolj. To menda omogoča npr. makedonskemu združenju bank, da se, namesto da bi pospeševalo domačo produkcijo, posveča donosnejšim poslom: ponuja namreč kredite v Sloveniji po 20 do 25% obresti. Poleg tega se na jugu skušajo znebiti nekurantnih zalog, ki jih imajo menda 70% v primerjavi s 30% na Hrvaškem in v Sloveniji, in sicer tako, da jih dajejo po pogojih, ki omogočajo, da kupec plača le 30% takoj, ostali dve tretjini pa čez pol leta oziroma tri leta. Seveda vse to zveni zelo čudno v času, ko Tito govori o tem, da ne smejo zavožena podjetja živeti na račun skupnosti. Dasi ta podjetja ne dobivajo več preprosto subvencij, se na jugu očitno še lahko dokopljejo do kreditov, da financirajo prodajo blaga, ki jim je obležalo po skladiščih, medtem ko drugod podjetja ne morejo financirati normalne produkcije in se seveda zgražajo, tako da je celo govora o tem, da je treba spremeniti sistem, po katerem ena sama Narodna banka deli kredite po vsej Jugoslaviji.

Vladajočim se je pri tem ne ravno rožnatem položaju posrečila imenitna diverzija. Historični materializem jim je ravno ob pravem času poslal krizo na Srednjem vzhodu, da so lahko nagnali vik in krik delno, ker se je Tito res ustrašil, da bo izgubil svoje zadnje neuvrščene prijatelje, delno pa da bi odvrnili pozornost od položaja doma. Izmislili so si nekakšno imperialistično zaroto, katere roka se je že pokazala pri Sueškem prekopu in v Grčiji, ki pa se utegne vsak čas stegniti tudi proti Jugoslaviji. Zaroto seveda vodijo Američani, kakor da ti ne bi imeli dovolj opravka s samimi seboj, v Južni Ameriki in v Vietnamu, in si ne bi želeli ničesar bolj, kakor da bi se zmeda razširila po možnosti še kam. S

temi strahovi sicer niso dosegli, da bi se ljudje navdušili za Naserja. Nasprotno se zdi, da so bili ljudje v Jugoslaviji strnjeno za Izrael, če že ne zaradi drugega zato, ker jim grede Naser in vsi neuvrščeni na živce in se jim zdi, da jim Tito deli več kot drobtine z ne ravno bogato obložene jugoslovanske mize.

Uspeli pa so v nečem drugem: uspeli so prepričati ljudi doma, da Italijani in Avstrijci čakajo samo, da v Jugoslaviji ne bi bilo več strumne Titove oblasti, marveč puhla demokracija, da bi se je lotili. Zborovanje veteranov iz prve svetovne vojne v Bellunu so napihnilo malone v zbiranje prostovoljcev za napad čez mejo. Na Gorenjskem so ob taki grožnji začeli kopati celo strelske jarke. V Beogradu so menda govorili, kot da se italijansko ladjevje že zbira pred Splitom in Zadrom. Ker name pretekle skušnje z Italijani in Avstrijci niso ravno najboljše, ljudem v Jugoslaviji ni tako težko verjeti, da bi bili sovražni naklepi s te strani mogoči. Kljub temu se švicarski časnikar, s katerim sem govoril, ni mogel načuditi "poljskemu kompleksu" pri Slovencih. Vsekakor bi italijanski in avstrijski politiki napravili dobro delo za svobodo in demokracijo, če bi jasno povedali, da ne bodo nadaljnje liberalizacije izrabili za to, da bi zadostili svojemu političnemu pohlepu. Pri odgovornih ni nobenega znaka, da bi se na kaj takega pripravljali, toda koristilo bi, če bi to jasno povedali. Vsekakor pa pada velika odgovornost na komuniste: če se bodo oblasti oklepali kot klopi, da jim vedno bolj uhaja iz rok, ker nimajo zanjo sami pri sebi nobenega opravičila več, ko je njihova ideologija v praksi odpovedala, bodo povzročili zmedo, ki bi jo res lahko kak prenapetež zlorabil. Odgovorni komunisti, posebno v Sloveniji, si morajo biti na jasnem, da je njihova prva naloga, omogočiti gladek prehod k širši politični osnovi in demokraciji. Če izvršijo to nalogo, lahko popravijo marsikatero napako iz preteklosti.

VLOGA VOJSKE

Medtem Tito skuša utrditi svojo oblast, ki se maje zaradi njegovega padajočega ugleda, in urediti vprašanje nasledstva s tem, da se vedno bolj naslanja na vojsko. Pravijo, da so ob zadnjih premestitvah prišli na vsa vodilna mesta Titu osebno vdani generali in častniki. Gošnjak je baje danes ključnejša osebnost, kot je bil, ko je bil minister za obrambo. Doma celo trdijo, da danes v Jugoslaviji ne vlada več kakršnakoli partijska skupina ampak Tito in vojska. Kaj je njihova ideologija, vedo samo oni sami. Menda gre tako daleč, da jugoslovanski oficirji na diplomatskih cocktailih izražajo občudovanje za grške polkovnike in zagovarjajo odkrit prevzem oblasti po vojski.

Pametni partijci nasprotno želijo, naj bi v prehodni dobi vodil Djilas, ki si očitno želi pritegniti na svojo stran komuniste, ki so se streznili, in izvesti miren prehod v demokracijo. Iz krogov, ki so Djilasu blizu, tudi izhaja, da je po njegovem mnenju v komunističnih deželah treba rešiti ne samo vprašanje svobode na splošno ampak vprašanje "svobodne lastnine". Misli, da izvedbe reforme v Jugoslaviji ne ovira samo politični in administrativni kaos, marveč tudi omejitve kmetijske posesti na 10 ha in omejevanje zasebne obrtniške in industrijske podjetnosti. Ne more si sicer misliti, da bi bilo mogoče prenesti v privatno last velika posestva, a si še ni na jasnem, kako naj bi rešili vprašanje njihove tehniške in finančne sanacije. Pravijo, da je Bakarić po svojih stališčih zelo blizu Djilasovim nazorom. V Beogradu so na gospodarsko odločilnih položajih po Kraigherjevi smrti po večini Makedonci, vendar jim celo Slovenci priznavajo, da so

izobraženi, strokovno dobro podkovani in prosvetljeni, tako da z njihove strani ni pričakovati ovir. Drugi omenjajo kot ljudi, ki bi pri liberalizaciji lahko igrali večjo vlogo, Kočo Popovića in Mika Tripala.

Slišati je tudi glasove, ki pravijo, da stalinisti še niso vrgli puške v koruzo. Menda nekateri, ki so bili kot kominformisti na Golem otoku, spet niso daleč od oblasti. Trdijo tudi, da kljub Rankovičevemu padcu, policijski aparat še ni demontiran, temveč da so iz njega odstranili samo najbolj kompromitirane in ne preveč brihtne, medtem ko ostali delajo naprej samo bolj premeteno. Kljub temu si je težko misliti, da bi kdo ali kakršnakoli skupina mogla zavrteti kolo nazaj. Komunizem po tem, ko je pokazal, kaj dejansko velja, nima več tiste privlačnosti in prepričljivosti, ki jo je imel po vojni, ko je bilo najti veliko ljudi, ki so ga bili pripravljene vsiliti tako rekoč z orožjem v roki. Danes bi bilo le težko najti dovolj ljudi, ki bi se bili pripravljene izpostaviti za pogorelo idejo, dasi seveda ni mogoče nikoli vedeti, kako daleč gre človeška omejenost.

LAST IN POSEST

Vprašanje, ki ga omenja Djilas, namreč vprašanje lastnine, se pojavlja že tudi drugod v Vzhodni Evropi. Na neki konferenci je mlad češki profesor govoril o tem, da je treba doseči trdno povezavo med podjetjem in ljudmi, ki o podjetju odločajo. Rekel je, da bi socialisti želeli izdelati povezavo, ki ne bi bila privatna lastnina, dasi še nihče ni na jasnem, kaj bi to lahko bilo. 'Klic Triglava' je o tej potrebi pisal že leta 1965, medtem ko se danes to vprašanje pojavlja z vseh strani. Treba ga bo razčistiti v luči dosedanjihkušenj v Vzhodni Evropi, ker bo po vsem videzu odločilnega pomena pri sestavljanju političnih in gospodarskih programov za bodočnost. Taki programi pa postajajo bolj in bolj pomembni, ker sicer celotnemu, včasih celo zelo naglemu razvoju v Jugoslaviji in tudi drugod v Vzhodni Evropi manjka prava smer.

Jasno pa je, da ni mogoče reševati gospodarskih, še prav posebno lastniških vprašanj, ne da bi to vplivalo tudi na politično in družbeno plat. V Jugoslaviji je menda prišlo do ostrih sporov med mlajšimi in starejšimi ekonomisti v zvezi z dopustitvijo tujega kapitala. Starejši na vodilnih položajih namreč trdijo, da je to samo družbena kategorija, ki ne more imeti nobenega vpliva na družbo, medtem ko so mlajši mnenja, da gre očitno za družbeni premik, in imajo po našem prav. Ni se mogoče odpovedati vsem nekdanjim načelom in trditi, da se ni nič spremenilo...

LONDON VABI (OD NAŠEGA DOPISNIKA)

"Britanija se spominja žrtev komunizma" - vabijo lepaki na spominsko komemoracijo, ki jo organizira 'Foreign Affairs Circle' (Church House, Petersham, Surrey; President: The Dowager Lady Birdwood, Vice-President: Lord St. Oswald, Secretary: D. G. Stewart-Smith) za torek, 31. oktobra t.l. ob 8h zvečer v največji (in po promenadnih koncertih najbolj popularni) londonski dvorani Royal Albert Hall. Celo podjetje je široko zasnovano in drugače tudi ne more biti: treba bo zasesti 5000 sedežev tega velikega koliseja. Ker je to dan pred Vsemi svetniki, ko se po svetu spominjajo padlih in umrlih, bodo pri svečanosti sodelovali tudi predstavniki različnih veroizpovedi in religij. Na žalni svečanosti - tako oznanjajo letaki - se bodo spominjali komunističnih žrtev iz Albanije, Bolgarije, Kitajske, Kube, Českoslovaške, Estonije, Nemčije, Madžarske, Koreje, Latvije, Litvanije, Mongolije, Poljske, Romunije, Rusije, Tibeta, Ukrajine, Vietnamera, Jugoslavije in Zanzibara. Vstopnina: rezervirani sedež 5/-, nerezervirani sedež 2/6.

'NOBENE NEVARNOSTI!'

Naš posebni dopisnik je glede "laške nevarnosti" razgovarjal v Trstu z dr. Brankom Agnelettom, bivšim predsednikom tržaške Slovenske demokratske zveze. Naslednje je povzetek dr. Agnelettovih izvajanj:

*

'Govoriti o neki italijanski (pa tudi avstrijski) nevarnosti za Slovenijo, politično ni resno. Italija je vendar danes demokratična država, kjer desnica nima nobenega vpliva in kjer je vojska povsem pod kontrolo politikov. (Tega političnega varuštva so se nedavno hoteli odkrižati karabinijerji, toda jim je že ob samem začetku spodletelo, ko so doživeli polomijado "Sifara".)

Zato ni čisto nič pretirano reči, da za dogledno bodočnost Jugoslaviji ne pretila nikaka nevarnost. Celo če bi šla Jugoslavija po gobe, kar pa si je težko predstavljati, ni gotovo, če bi poskušala Italija dobiti nazaj italijanski del Istre. Ker bi s tem delom prišli pod Italijo tudi tamkaj živeči Slovenci in Hrvati, si ne morem predstavljati italijanskega politika, ki bi hotel na ta način povečati slovensko odnosno hrvaško manjšino v Italiji. Saj vendar ne živimo v Mussolinijevih časih.

V Jugoslaviji so zagnali vik in krik glede zborovanja bivših bojevnikov iz 1. svetovne vojne. To so danes vendar starci v svojih sedemdesetih letih, ki jih normalen človek čisto lahko razume, če ponavljajo stara gesla, za katera so se topli pred petdesetimi leti. Mar ni vse to kos njihovega življenja? Ali bi bili kakšni srbski solunci kaj drugačni? V modernih časih tega človek pač ne sme jemati resno, in celo ne tragično. V Italiji so se smejali jugoslovanski histeriji.

Podobno je tudi z zadevo "županov" za istrska mesta. Istrani imajo svoja privatna društva, ki jih imenujejo "fogolar", ognjišče. Vsaka večja istrska vas je v Italiji predstavljena od svojih beguncev, ki se zbirajo v takih "ognjiščih"; po enkrat na leto. Tedaj pijejo, jedo, obujajo spomine in volijo svoje predstavnike, ki jih imenujejo župane. (Ali nismo nekaj sličnega čuli celo iz slovenske Argentine...?) S temi "ognjišči" nima italijanska vlada ničesar skupnega.

In potem še manevri NATA: vsako leto se vršijo v Furlaniji in so, kolikor vem, defenzivnega značaja. Prav gotovo nikomur ne grozijo. Zakaj se Jugoslavija odnosno Jugoslovani niso razburjali prejšnja leta?

Jugoslovani lahko mirne duše spijo: današnja Italija je Saragatova in ne Mussolinijeva. Od tedaj je preteklo že skoro 25 let...' je zaključil dr. Agneletto.

Pisma uredniku

'DACHAUSKI EPILOG' (KT 337)

Gospod urednik! Ponovno se je oglašil mož, ki je v medvojnih letih v slovenskih vojaških krogih zavzemal odločilen položaj. - 20 let že poslušamo med odločilnimi politikami in vojaki medvojnega obdobja neprestano polemiko in prepire, kdo je kriv poloma 1. 1945. Krivda se vali z rame enega na drugega z vedno večjo nasilnostjo. Vsakdo hoče biti "čist" in neodgovoren! - Ker izjema potrjuje dejstvo, se je oglašil samo mož kot je dr. Celestin Jelenc, ki je imel na večer svojega življenja pogum in slovensko načelnost, ko si je javno upal povedati: "Tudi jaz sem kriv." Čast komur čast. - Kot član ene generacije, ki ji je vojna uničila smer življenja: starejši so doštudirali ali vsaj imeli načrtan poklic, mlajši so imeli še čas po-zneje; one generacije, ki danes prevzema vodstvo javnega življenja doma, ter od katere se je v vojnem času zahtevalo celega moža, ko je še bila dejansko v otroški dobi - dobi "ko bi človek ljubil in se veselil" (sodobni slov. pisatelj) - javno in odločno obtožujem vse politike in vojake ker nam niso znali izročiti domovine take, kot so jo prejeli od prednikov, tj. svobodne v okrilju krščanske in zapadno evropske omike, danes pa ne znajo drugega kot 20 let se pripraviti - mesto da bi obmolknili v objektivnih, zapisanih spominih kot pravi državniki. Gospodje, presedate! A. FABIANČIČ.

Proces proti Marijanu Rožancu

Za letošnji 10. oktober je bila v Ljubljani napovedana sodna razprava proti Marijanu Rožancu. Kolikor je bilo v naši moči, nismo mogli do trenutka, ko gre KLIC TRIGLAVA v tisk, ugotoviti izida te razprave odn. če ta ni bila celo odgodena. Razpravo je napovedal tudi svetovni tisk in proti njej so protestirale zamejske organizacije in tisk. V naslednjem objavljamo članek, ki je bil pisan, ko so Rožanca pozvali, naj pride 10. oktobra pred sodni zbor. Ur.

Javno tožilstvo v Ljubljani je poslalo na ljubljansko okrožno sodišče obtožbo z zahtevo, da se obsodi pisatelj Marijan Rožanc po členih 118/1 in 292a jugoslovanskega kazenskega zakonika, ki skupaj predvidevata do 13 let strogega zapor, zaradi esejistične dejavnosti v tržaški slovenski reviji 'Most', ki je začela izhajati januarja 1964, Marijan Rožanc pa se je skupaj z nekaterimi književniki iz Ljubljane oglasil v njej prvič leta 1966.

Marijan Rožanc izhaja iz ljubljanske delavske družine, kjer se je rodil pred 37 leti. Je član Društva slovenskih pisateljev. Svoja dela je začel objavljati v mariborskih 'Novih obzorjih', pozneje pa je deloval kot novelist, dramatik in filmski scenarist. Objavil je zbirko novel "Mrtvi in vsi ostali", precej pozornosti pa je svoje dni vzbudila drama "Jutro polpreteklega včeraj". V 'Perspektivah' je izšla drama "Stavba", medtem ko je igra "Topla greda" leta 1964. ob zatrtju 'Perspektiv' povzročila celo vrsto škandalov in bila prepovedana. O tistih dogodkih leta 1964 je poročal tudi 'Klic Triglava'. Rožanc je napisal scenarij za film "Akcija". V 'Perspektivah' je objavljajal novele, drame; eseje in feljtone. Toda to ni bilo njegovo prvo sodelovanje v pozneje ukinjenih revijah. Tudi v 'Besedi' in 'Reviji 57' lahko zasledimo njegovo ime. V 'Mostu' je Rožanc objavil dramo "Paradiž", poleg tega pa več feljtonov, tako v 9-10 številki 'Mostu' esej "Rekvijem za velikega duhovna" in feljton "Bogokletni zapisek", ki sta že leta 1966 razgibala javnost. Proti dogmatičnosti slovenskih in jugoslovanskih komunistov je Marijan Rožanc še odločneje posegel v 13-14. številki 'Mostu' (1967). Prvi njegov članek "Nič na Slovenskem" govori o tem, kako se je v vse plasti slovenske družbe vgnezdil Nič, medtem ko se članek "Polnost in praznina velikih zavez" navezuje na Pahorjevo kritiko slovenskih sodobnih razmer v Zalivu. Tam jasno stoji:

"Združevati se hočemo in ustvarjati. Kakor hitro pa se hočemo združiti in prek svoje skupine združevalno moč še razširiti, takoj trčimo na zahtevo po politični svobodi, ki je tudi doslej tako ali drugače pestila vsakega izmed nas. Ven dar jo šele zdaj prav potrebujemo: če te svobode nimamo in si je ne moremo izvojevati, smo v svojem delovanju zavrti. Zahteva po pravici združevanja je naša temeljna potreba. Toda če smo natančni, ta naša politična zahteva ni več zahteva po našem nekdanjem političnem pluralizmu, po Narodu ali čem podobnem, za kar tudi sami vemo, da nas ne more več osmisliti - to je zahteva po družbeni uveljavitvi in priznanju naše skupine. Zahteva po tem, da bi se združevali in ustvarjali, da bi ob monopolističnem položaju partije spregovorila še naša skupina, spregovorila - denimo - skupina inženirjev in tehnikov, da bi se slovenska družba razvila in odprla po današnjih delovnih območjih, slojih, prepričanjih in združevalnih močeh. . ."

Seveda je težko v vsem pritrđiti gornjim Rožančevim besedam. Nanje je potreba zreti iz določenega zornega kota, vedoč, da so to besede, ki so nastajale v posebni, nedemokratični ljubljanski situaciji. Naše pojmovanje svobode se v mar sičem loči od Rožančevega: tu ne gre za problem svobode političnih strank, temveč za globinsko pojmovanje svobode, ki se začne z zahtevo po svobodi vsakega

posameznika. Posameznik kot svobodno bitje, ki se more svobodno združevati v svobodne skupine svobodne družbe; svoboda človekovih osebnih, družbenih, političnih, ideoloških in v literaturi in umetnosti idejno-estetskih odločitev, svoboda, ki raste iz osebne in skupinske svobode v svobodno samoodločanje naroda in ljudstva. Rožanc je v svojih besedah in zahtevah tu precej skromen, vendar ni prezreti pomena, ki ga tudi manj precizirane in manj zahtevne zahteve v nesvobodni domovinski atmosferi lahko povzročijo. Proces, ki so ga pripravili Marijanu Rožancu in 'Mostu', zgovorno govori o dejstvu, da tudi skromne zahteve končajo v Ljubljani s hudim sodnim in političnim preganjanjem, da povzročijo pravi val obsedenosti, pravi lov na čarovnice. Zadeva s 'Mostom' pa je še bolj komplicirana zadeva. 'Most' je revija, ki izhaja izven meja Jugoslavije, v svobodni Italiji. Slovenci, ki živijo izven meja Jugoslavije, pa imajo pravico, da svoje življenje in delovanje razvijajo v demokratičnem javnem ustvarjanju; vmešavanje jugoslovanskih oblasti v zadeve revije 'Most' je vmešavanje v notranje zadeve neke druge države.

Jugoslovanske oblasti pa so se spotaknile tudi ob članek "Atentat na življenjsko energijo" iz iste številke 'Mostu', ki ga je sicer podpisal Tone Ulamec, a ga tudi pripisujejo Marijanu Rožancu, ki je urednik 'Mostu'. Avtor v članku opozarja na dejstvo, da jugoslovanske politične oblasti cenzurirajo informacije, da informacije po svoje krojijo, da nevšečnih informacij sploh ne pripustijo v javnost. Brez svobode informacij pa nobena družba ne more pozitivno rasti, uspevati.

Že v "Rekvijemu za velikega duhovna" je Rožanc zapisal partiji v brk pogumne besede: Zdaj, ko ste na oblasti, nas hočete odriniti, odriniti tudi nas, humanistično inteligenco, s katero ste bili v času revolucije povezani z življenjskimi nitmi in vas je hranila. Porivate nas na stranski tir, a vedite dobro, da ste s tem storili nekaj nenaravnega, pri čemer se tudi jaz sam ločujem od vas: pretrgal sem popkovino in se individualiziral. Zdaj ste dokončno opredeljeni kot oblast. Podrli ste vse mostove, ki so vas doslej vezali ne samo z mano, ampak tudi z ljudstvom, in slej ko prej se boste znašli v neodmevnem prostoru, v katerem ne boste mogli oceniti ne vaše teže ne moči. . .

In v "Bogokletnem zapisku" je rekel iskreno in pogumno: Komunizem kot laična in konkretna priredba biblije, ki veruje v moč ljudskega razuma in dobrote in ki bo že kar jutri prinesel raj na zemljo, se je vsekakor omajal. Komunist - tudi to je zdaj že jasno - se ne daruje za bližnjika, ampak le sam zase in svojo osebno korist; nič drugače vsi strankarski voditelji. Partizanska skupnost je razpadla, solidarnosti ni nikjer; človek je v tem obljubljenem zemeljskem raju slej ko prej sam kot pes.

Rožanc kot novi primer Pučnika, kot novi Mihajlov?

Vsekakor stoji Marijan Rožanc sredi teh novih dogodkov kot eden redkih nekonformistov iz Ljubljane, kot izpraševalec vesti dogmatizirani in zavoženi politiki komunistične partije. Je zgovoren dokaz zavožene poti, na kateri so se, kot v mišji pasti, ujeli dogmatiki in njihovi pomagači.

KRONIKA

Sedemdeset let je dočakal v Clevelandu g.dr. Miha Krek, predsednik Narodnega odbora za Slovenijo in načelnik Slovenske ljudske stranke. ★ Srbsko Vrhovno sodišče je znižalo zaporno kazen štirih let in pol na tri leta in pol lani aprila obsojenemu zadarskemu profesorju Mihajlu Mihajlovu; prizadeti se je pritožil na omenjeno sodišče. ★ 'Chicago Tribune Press Service' je objavila, da je b. prezident Truman 29. marca 1948 posmrtno odlikoval z medaljo za zasluge pok. generala Dražo Mihailoviča in to na predlog obrambnega ministra Royalla. Illinoišskemu narodnemu poslancu Derwinskemu je zdaj uspelo, da je bila ta državna tajnost odkrita. ★ Škofovska sinoda v Vatikanu je 12. okt. z veliko večino izvolila kardinala Šeperja iz Zagreba za člana Komisije za verski nauk. To da kardinal je izvolitev odklonil, brez navedbe razlogov, nakar ga je papež naslednjega dne imenoval za predsednika te komisije. ★ Ustoličen je bil novi goriški nadškof msgr. Peter Cocolin. ★ Slovenski jezuit p. Ivan Žužek je bil imenovan za rektorja papeškega Vzhodnega zavoda.

KULTURA IN OMIKA

Na gradu Štanbergu so se znova sestali slovenski pisatelji, da bi razpravljali o tekočih vprašanjih. Med drugimi so govorili tudi o "usodi literarnega dela na poti od ustvarjalca do bralca v naši praksi". Nezadovoljni so s položajem v slovenskih založbah in pičlim zaslužkom. Društvo slovenskih pisateljev pravi, da je knjiga v Sloveniji skoraj izenačena s katerikoli potrošnim blagom, kar napravi delo založb zmeraj težje. Izhaja čedalje manj izvirnih knjig, naklade padajo in vedno več knjig ostaja neprodanih. Družba bi morala omogočiti založbam, da normalno poslujejo v okviru svobodnega tržišča. Delo pisatelja je v primerjavi s splošnim gibanjem osebnih dohodkov čedalje slabše plačano. Pisatelji menijo, da bi bilo treba za jesensko skupščinsko razpravo pripraviti predloge za rešitev tega kritičnega stanja.

KNJIŽNI TRG: Izšla je prva knjiga zbirke *Ars Sloveniae* Mladinske knjige v Ljubljani - "Baročno kiparstvo". Avtor je dr. Sergej Vrišer, ravnatelj Pokrajinskega muzeja v Mariboru.

Ob priliki stoletnice Dramatičnega društva in stoletnice slovenske gledališke umetnosti je Slovenski gledališki muzej v Ljubljani izdal Repertoar slovenskih gledališč 1867-1967. Delo je bibliografskega značaja in obsega popis vsega repertoarja slovenskih poklicnih gledališč v zadnjih sto letih.

Zagrebska založba Stvarnost je izdala obsežno knjigo Zvonimira Kulundžića o atentatu na Stjepana Radića 1928. leta.

V vatikanski knjižnici hranijo rokopis znanega zgodovinskega in leposlovnega spomenika "Ljetopis popa Dukljanina". Dr. Slavko Miljušković iz Titograda je pred kratkim bil v Vatikanu in fotografiral vseh 45 strani rokopisa za novo fototipično izdajo tega dela, ki bo izšla v izdaji Grafičnega zavoda v Titogradu.

ŠOLSTVO: Kot postscriptum poročilo o vpisu na univerze v septembrskem KT: Na ljubljansko univerzo se je vpisalo 3.485 novih študentov ali 3,9% več kot lani. Izpitate je moralo polagati samo 220 kandidatov na medicinski fakulteti.

V prvi letnik raznih fakultet na beograjski univerzi pa se je letos prijavilo 6.207 kandidatov več, kot jih je ta ustanova lahko sprejela (9.715). Med temi je celo nad 3.000 kandidatov, katerim po veljavnih predpisih ne bi bilo treba opravljati sprejemnega izpita.

FILM: Pred ljubljanskim sodiščem sta se pobotala pisec romana "Grajski biki" Peter Kavalar in Viba - film, ki je posnelo film po njegovem romanu. Na pobudo pisca je sodišče prepovedalo predvajanje tega filma, ker

je vsebovalo scene, ki so po avtorjevem mnenju rafinirano zasmehovale družbo v Sloveniji in NOB (takozvano na rodno-osvobodilno borbo-op.S.), s čemer so bile prizade te njegove "materialne in moralne pravice". Na sodišču je Kavalar dobil 12.000 Ndin odškodnine, podjetje Viba pa bo v film vstavilo sporočilo, da se pisatelj razhaja z vsebino filma.

Mestno kinematografsko podjetje v Mariboru bo z lastnimi sredstvi zgradilo sodobno dvorano za potrebe filmskega gledališča.

Saga o "Bitki na Neretvi" se nadaljuje. Nov rekrut je češka igralka Hana Brejchova, ki je dobila vlogo "Danice". Sovjetski igralec Bondarčuk bo igral Martina, poveljnika partizanskega topništva, Orson Welles pa vodjo četnikov. Prihod Jürgensa, Douglasa, Mastroannija in par drugih tujih igralcev pa zavisi od končne pogodbe s predstavnikoma italijanske družbe IFC, ki je odkupila pravice za prikazovanje tega filma za 320.000 dolarjev. Proračun za izdela vo "Bitke na Neretvi" znaša eno milijardo štiri sto milijonov starih dinarjev. Film naj bi trajal tri ure in pol.

STIKI S TUJINO: Angleški prevod Zupančičevih poezij je izšel v izdaji Državne založbe Slovenije in založbe Adam Books v Londonu. V zbirki je zastopanih 29 pesmi, med njimi tudi odlomek iz "Dume". Levji delež je pri prevajanju opravil upokojeni univerz. prof. Janko Lavrin. Prof. Lavrin je pred tem oskrbel že angleški izbor slovenske antologije in Prešernovih in Gradnikovih pesmi.

V septembrski številki je Klic Triglava priobčil nekajforizmov Žarka Petana. Izbor teh satiričnih maksim je izšel sedaj v italijanskem prevodu Vide Šturmove pod naslovom "Le mie Massime". Naslednje leto nameravajo izdati tudi prevod njegovih humoresk.

V Beogradu je bil 12. mednarodni sejem knjig, ki se ga je udeležilo 76 domačih in 62 tujih razstavljalcev. Razstavljeno je bilo kakih 40.000 knjig.

SPOMENIKI: Na rojstni hiši pisatelja Ivana Preglja v Sv. Luciji na Soči (sedaj Mostu na Soči -op.S.) so odkrili spominsko ploščo. Odkril jo je France Bevk. Saša Vuga, predstavnik društva slovenskih pisateljev, se je zavzel tudi za to, da bi pisatelju v njegovem rojstnem kraju postavili spomenik.

Glasbeno-narodopisni inštitut v Ljubljani je s sodelovanjem zagrebskega Jugotona pred kratkim izdal 'longplay' ploščo z dokumentarnimi posnetki slovenskih ljudskih pesmi. Sodelavci inštituta so jih posneli v Beli Krajini, Reziji, na Dolenjskem, v Prekmurju, na Primorskem, na Gorjanskem in na Ptujskem polju v razdobju od 1955 do 1966 leta.

V drugi polovici septembra je bila v Zagrebu prva povelj na prodaja likovnih del. Naprodaj je bilo 97 slik, grafik in skulptur, ki so jih poklonili Ligi za boj proti raku člani Združenja likovnih umetnikov Hrvatske.

POKOJNI: Umrli je pisatelj Vladimir Bartol. Poznan je bil posebno po romanu "Alamut". SPECTATOR

ČRNO-BELA PRISEGA

ODGOVOR NA PISMO UREDNIKU V KLICU TRIGLAVA 338.

Gospod Alojz Zupan pravi, da sem "postavil vprašanje prisege nekoliko nerodno". Se ne strinja z mojim "vrednotenjem prisege kot splošnega činitelja v določanju politike". Pravi, da so tako po moji logiki "bili člani jugoslovanskega kluba v cesarskem parlamentu na Dunaju dejansko izdajalci". In nato dodaja: "Če pa polk. Glušič misli na prisego, ki so jo položili domobranci na ljubljanskem stadionu, je pa to nekaj čisto drugega." Potem pa pismo konča s sledečo razlago: "Črno-belo sklicevanje na prisego, ki so jih recimo državljani primorani polagati tudi v diktaturah, bi dejansko onemogočilo vsako borbo za demokracijo in politične kombinacije." Vse to razglabljanje je povzročilo mal odstavek v "Epilogu" mojega prikaza "Dachau pred dvajsetimi leti". Edino v tem odstavku se omenja prisega, zato ga radi jasnosti ponavljam:

"Vsi smo prisegli kralju in domovini. Pred Bogom '...da se bom za Kralja in Domovino junaško boril in da vojaške zastave nikoli ne bom izdal...' In ta vojaška zastava je bila - jugoslovanska! Neomadeževana! Njo je ves čas krepko držal v junaških rokah edinole - Draža Mihailović! Ves čas! - Tudi potem, ko nas je kralj izdal. Saj nam je ostalo najdražje - Domovina. Prisega je veljala za vse. Za generala in za prostaka. Tako za aktivca kot za rezervista. Kdor je mislil drugače, se je motil! Kdor je prisego prelomil, je težko grešil... Tam kjer je bil Hitler, ni bilo Boga! SS-ovci se niso borili za našo domovino! In narod slovenski, jugoslovanski je tisočkrat preklel Hitlerja in vse njegove hlapce... Gospodje, ki ste vsaj na videz zelo pobožni. Ali ste že kdaj izprašali svojo vest glede prisege?"

Če gospod Zupan pri čitanju tega mojega "nerodnega" odstavka ni bil silno odsoten z mislimi, bi mu moralo biti jasno vsaj to, da v njem ni govora o domobranski prisegi na stadionu, pač pa o jugoslovanski vojaški prisegi. Besedilo vojaške prisege se v Jugoslaviji od 1918 do 1945 ni nikoli spremenilo. Torej ni bilo vezano na demokratični režim od 1918 do 1929 in tudi ne na takozvano diktaturo od 1929 do 27. marca 1941. Vojak je prisegel, da bo branil narodno državo, njene meje in njen obstoj! Vsak državljani, ki je bil sposoben za vojaško službo, je moral pri seči. Za te obveznike je bila, kot je to v drugih državah, prisega obvezna, to je prisilna. Vsi, ki so hoteli postati oficirji in podoficirji, so stopajoč v vojaške šole prisegli - prostovoljno. Če se komu ni prisegalo taki državi, kot je bila Jugoslavija, je mesto v vojno akademijo lahko vstopil v bogoslovje in se tako izognil vojaški službi in prisegi! Vojaška prisega je vezala ves čas, po besedilu samem pa zlasti za časa vojne, ki se je za nas končala s kapitulacijo tretjega nemškega rajha, to je 7. maja 1945. ob 3.41 uri po jugoslovanskem času! V jugoslovanskih vojaških zakonih in pravilih ni nikjer najti določbe, da na ozemlju, ki ga je zasedel sovražnik, oficirji lahko stopijo v okupatorjevo službo, generali pa postanejo od okupatorskih komandantov in komisarjev imenovani župani, predsedniki vlad in temu podobno...

MAJNIŠKA DEKLARACIJA

V emigraciji nekateri prav radi pozabljajo, da je Jugoslavija naša - narodna država in jo zato primerjajo z bivšo avstro-ogrsko monarhijo. Spomniti se je treba, da je po dvanajststoletnem nemškem suženjstvu slovenski narod v okvirju jugoslovanske države zopet svobodno zadihal. Da smo Slovenci od "apostolskega veličanstva" teptane podložniške raje in po Nemcih zatirane narodne manjšine 29. oktobra 1918. postali - državni narod! Zatirana narodna manjšina je z moralnega stališča upravičena, da se za dosego svobode posluži kakršnihkoli sredstev. V borbi za narodovo svobodo, za lastno državo, je prisega tujim tiranom le izsiljeno sredstvo za ustrahovanje! Dočim je prisega narodni državi izraz narodne zavednosti in čuta do državljanskih dolžnosti. Zato Slovenci ne moremo naših odnosov do Jugoslavije enačiti z onimi, ki smo jih imeli do bivše Avstro-ogrske.

Pri takem stanju stvari, ne vidim tiste logike, po kateri naj bi bili člani jugoslovanskega kluba v cesarskem parlamentu na Dunaju izdajalci. Če pa g. Zupan pazljivo prečita majniško deklaracijo, bo videl, da so se njeni podpisniki predvarno in varno odločili za spremembo avstrijske ustave po parlamentarni poti. Zahtevali so trialistično ureditev tedanje "dvojne monarhije" pod žezlom habsburško-lotarinške dinastije. Tako ureditev je že pred prvo svetovno vojno (1909) predložil kranjski deželni glavar in načelnik SLS dr. Ivan Šušteršič in za nosilca te ideje so takrat smatrali samega prestolonaslednika Franca Ferdinanda! Torej, v deklaraciji, ki jo je podpisal tudi dr. Šušteršič, za Avstrijo in njenega "apostolskega cesarja" ni moglo biti prav ničesar - izdajalskega. Podpis habsburškemu prestolu do groba zvestega dr. Šušteršiča je neizpodbiten dokaz, da v majniški deklaraciji ni bilo ničesar prekucuskega, revolucionarnega! Pač pa je bilo revolucionarno ono šepetanje, ki je šlo širom dežele, ko se je vršil naš prvi plebiscit - podpisovanje deklaracije. Ta podžigujoča propaganda od ust do ust pa je bila v duhu sklepa srbske narodne skupščine 1. 1915 v Nišu: "Srbija se bo borila za osvoboditev vseh naših nesvobodnih bratov Srbov, Hrvatov in Slovencev".

in letakov Jugoslovanskega narodnega odbora, ki so po zavezniških letalih odvrženi nad Slovenijo in Hrvaško napovedovali Jugoslavijo, svobodno jugoslovansko državo v kateri bo združen ves etnično enoten narod Srbov, Hrvatov in Slovencev! Ta šepetalna propaganda je zajela tak mah, da so nekateri podpisniki deklaracije čutili potrebo poslati svoje vdanostne izjave "apostolskemu veličanstvu"... So zgodovinarji, ki trdijo, da od vseh podpisnikov majniške deklaracije, razen dr. Janeza Evangelista Kreka in par dalmatinskih poslancev, takrat noben ni imel v mislih združitve avstrijskih Jugoslovancev s kraljevino Srbijo. Dr. Krek pa je v svojem govoru v dunajskem parlamentu že 1908. dejal, "da Slovenci skupaj s Hrvati in Srbi čutijo potrebo po ustanovitvi - velike jugoslovanske države".

Ne da bi hotel kakorkoli poniževati ogromno važnost majniške deklaracije, katere petdesetletnico smo v emigraciji svečano praznovali, moram poudariti, da je njen pomen vzdignilo baš Pašičevo zadržanje med vojno. Pašič, ki je hotel najprej postaviti na jasno, kaj bo kdo v novo skupno državo prinesel, in je hotel, da le srbska vlada govori v imenu vseh Srbov, tudi prečanskih, ni Jugoslovanskega odbora nikoli priznal za enakopravnega partnerja. Ne samo to, uspel je tudi pri Zaveznikih, da ti niso Jugoslovanskemu odboru dali onega priznanja, ki ga je dobil Masaryk za njegov Čehoslovaški odbor - to je značaj vlade v izgnanstvu. Da se je Trumbičev Jugoslovanski odbor vrnil domov kot od Zaveznikov priznana vlada na avstro-ogorskem področju nastale države Slovencev, Hrvatov in Srbov, bi bil prehod v skupno jugoslovansko državo, kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev, najbrž potekal malo drugače. Nedvomno pa bi majniška deklaracija nekoliko obledela pred krfsko deklaracijo.

Z ozirom na petdesetletnico bi pribil še to, da so nekateri priložnostni komentatorji majniško deklaracijo, hoteč v njej najti svoje želje, npr. zahtevo po Združeni Sloveniji, njeni suverenosti itd., itd., zašli na pot onega dobronamernika, ki je svojemu osliču kupil zelena očala in ga pognal v kraško kamenje - travo past... (Po tem receptu so prikrojili tudi mnogi emigrantski komentarji o stanju v domovini. Saj gre pač le za to, kdo naj bi bil - alternativa...) Majniška deklaracija je, kot je to krfska, brezpogojno - unitaristično jugoslovanska! Dr. Miha Krek je v zadnji številki "Slovenije" (1967/1) popolnoma pravilno dejal - da besedilo majniške deklaracije ne rabi prav nobenega komentarja. Poslanci Jugoslovanskega kluba v dunajskem parlamentu so storili za Jugoslavijo vse, kar je v danih okoliščinah bilo mogoče storiti. Vsak korak več bi jih pripeljal pred puške podivjane črno-rumene soldateske. Ker bi Jugoslavija po deklaracijskem besedilu ostala v okvirju habsburško-lotarinske monarhije, se člani jugoslovanskega kluba ne morejo smatrati za izdajalce monarhije. In ker bi tudi taka Jugoslavija pomenila za Slovence, Hrvate in Srbe na avstro-ogorskem področju velik korak naprej k popolni svobodi, so še manj mogli biti izdajalci svojih narodov. Pred temi dejstvi pa logika g. Zupana, ki jo pripisuje meni, pada.

DOMOBRANSKA PRISEGA

Kar se pa domobranske prisege na stadionu, borbe za demokracijo in političnih kombinacij tiče, je pa to zares "nekaj čisto drugega". O domobranski prisegi se je že precej pisalo. V "Vestniku" slovenskih protikomunističnih borcev št.10/1960 je v članku "Domobranska prisega etično in pravno" skušal znani F.B. v dovršeni goebbelsovščini doka zati moralnost, etičnost in legalnost tega žalostnega in nepotrebnege dejanja. Komentarje k članku je najti v "Vestniku" št.4. in 7/1961. Tam je poudarjeno tudi že tolikokrat ponovljeno vprašanje, kako je do te prisege sploh prišlo? In kadar se pojavi to vprašanje, v prizadetem emigrantskem tisku nastane - velika tišina. Takrat utihnijo tudi tako težki kanoni kot je F.B., ki sicer ve, "da je bilo takrat (pred prisego) veliko razpravljanja in tudi oklevanja. Vendar so se po treznem premisleku odgovorni odločili za prisego... Po vesti je bilo torej nemški zahtevi treba ugoditi". Po drobnosti o domobranski prisegi, kot so meni znane iz razgovorov z "odgovornimi" iz domobranskega štaba in s političnimi prvaki podtalnega vodstva, z navedbo imen bom opisal v posebnem poglavju svojih spominov. Vendar, zaradi jasnosti glede prisege, že sedaj navajam sledeča dejstva:

Vzrok za domobransko prisego je bil strah "vodilnih" na Bleiweisovi, da se bodo s približevanjem konca vojne po begi domobrancev v ilegalo vedno bolj množili. Originalne nemške zahteve glede domobranske prisege ni bilo! Brez verskim nemškim nacistom je najmanj prišla na pamet parada na stadionu s častno udeležbo škofa in številne višje duhovščine. Ideja za to je zrastle na domačem zelniku. Ko pa je bila servirana Rösenerju in jo je ta sprejel, je tudi vztrajal na njeni izvršitvi. Domobranci prisege niso želeli! Bila jim je do skrajnosti odvratna. Domobranski štab se je levje boril za spremembo besedila prisege in prvotni tekst je bil spremenjen. Glede vrednosti take, izsiljene prisege je domobranski štab med drugimi vprašal za mnenje tudi pok.škofa dr. Rožmana, ki je pojasnil, da prisiljena prisega nikogar ne veže! Takoj po prisegi so mi vodilni funkcionarji v domobranskem štabu vsi potrli izjavljali, da se počutijo, kakor bi prišli s pogreba...

Bližamo se petindvajsetletnici domobranske prisege, dejanja za katero dr. J.R. v "Vestniku" št.7/1961 pravi: "da je bilo pravilno, tega nihče, ki je pri zdravi pameti, ne bo trdil, če 'pravilno' umeva v smislu: pametno, primerno, potrebno, nujno". Ali ne bi v svobodnem svetu nahajajoči se gospodje, ki so jim nacisti takrat zaupali ščepec oblasti, iz odgovornosti pred zgodovino (ki bo drugače tudi brez njih vse postavila na pravo mesto) povedali, kdo je bil

inicijator tega nesrečnega dejanja in kdo je sestavil prvotno besedilo prisege, po katerem bi domobranci morali priseči naravnost samemu - Hitlerju?!

PRISEGA - SPLOŠNI ČINITELJ V DOLOČANJU POLITIKE

V mojem prikazu "Dachau pred dvajsetimi leti" nisem nikjer vrednotil prisege kot "splošnega činitelja v določanju politike". To "kvalifikacijo" je ustvaril g. Zupan. Glede borbe za "demokracijo in politične kombinacije" bi pa dejal, da je bilo v predvojnih slovenskih političnih strankah, pa so se te imenovala JRZ ali pa JNS, demokracije proklete malo, kombinacij pa preveč! Na nesrečo nas vseh so se med vojno kombinacije še pomnožile. Neodvisna Slovenija pod narodnim svetom, Avtonomna Slovenija v konfederaciji z NDH, Zedinjena Slovenija pod Nemci, Samostojna država Slovenija v federativni kraljevini Jugoslaviji... Politično zrel narod, ki ima svojo državo, ostvarja politične kombinacije o notranji državni ureditvi v mirnem času, ker le takrat se morejo uresničiti na demokratičen način. Za časa vojne pa strne vse svoje umne in fizične moči za čim uspešnejši odpor proti sovražniku. V naši beli Ljubljani pa je med vojno kar mrgolelo strank, frakcij, skupin, krožkov, grupic, legij in gibanj. In to vse - zavoljo političnih kombinacij, če ne celo - osebnih ambicij... Nekaj časa smo imeli kar tri "vlade". Ob koncu sta se le dve topli za oslovo senco, ker se je večina članov tretje na do sedaj "nepojasnen" način znašla v - Dachau... Računali smo že s samostojno državo Slovenijo v konfederativni Jugoslaviji skupaj z Bolgari. Napravili smo velik stenski zemljevid z mejo na Livenzi, Turah in Semmeringu. Ustvarili smo grb, zastavo, himno, udarni marš "Hej tretji maj" in kar je najvažnejše, domobranstvo proglasili za Slovensko narodno vojsko, od nikogar priznana... Šli smo se "parlament" in "vlado" ter delali "generale". Nobeden pa se ni zmenil, kako bi obvladali slovensko narodno ozemlje, kar je pač osnovni pogoj za obstoj kakršnekoli države. Sploh, ustvarjale so se take politične kombinacije, da nas od njih "genialnosti" že dvaindvajset let glava boli...

Za gloslo na rob: In to takrat, ko je komunistična partija uspela zediniti vse raznobarvne frakcije, disidentska omizja in osebne grupice, ki so se ji pridružile. Ko so prekucuški komunisti, v skrbi za končen uspeh sprejeli - kraljeve namestnike in se tako legalizirali. Ko je v Beogradu že sedela mednarodno priznana jugoslovanska vlada!

Medvojno početje slovenskih nekomunističnih političnih krogov z vsemi njihovimi kombinacijami najde primero le v ravnanju onih nevhvaležnih hčera, ki v gospodarski krizi objestno zahtevajo takojšnje izplačilo dote, da bi očeta in dom z vso gotovostjo - pognale na boben...

Prisega: Imeli smo toliko priseg - vojaško, uradniško, sokolsko... Prisega je za vernega človeka obljuba pred Bogom, za človeka brez vere je častna obveza. Za oba, vernika in brezverca pa je predvsem - vprašanje vesti. Tako bi vsaj moralo biti. Postopek premnogih med vojno pa je pokazal, da je za njih bila to le nekaka svečanost, ena izmed mnogih parad s prisotnimi dostojanstveniki, duhovniki vseh ver v državi, godbo, častno četo, zastavo, kjer so izdeklamirali na pamet naučeno besedilo, ne da bi razmišljali o njegovem pomenu, če ne le ponavljali besede mehanično za onim, ki jih je čital...

Prijatelji, za mene je bila in je še danes vsaka prisega - vprašanje vesti. Naj si bo to vojaška, uradniška, poslanska, ministrska, sokolska itd., vse so nas vezale na zvestobo domovini, Jugoslaviji. Državi, ki je bila naša narodna država (in je še!), v katero nas ni nobeden nasilno vključil, pač pa smo si jo sami izbrali. Njej smo prisegli! Da ji bomo zvesto služili. Da jo bomo branili pred sovražniki... V tej prisegi ni bilo nobenih: toda, ali in če, ki bi nas opravičevali za medvojne politične kombinacije, za slabitev, če ne razbitje narodne države... Povdarjam, narodne države! V Jugoslaviji so bili na slovenskem ozemlju na čelu državnih uradov od bana na doli - samo Slovenci! Službeni jezik je bil - slovenski jezik! V vladi v Beogradu smo imeli slovenske ministre. Slovenec je bil celo predsednik vlade, predsednik senata. In v Avstriji? Tam so nam vladali cesarski namestniki - nemški princ in grofje in nemški okrajni glavarji. Kdaj je pod "apostolskimi cesarji" na čelu katerekoli dežele s slovenskim prebivalstvom stal Slovenec - cesarski namestnik? Kdaj je Slovenec v Avstriji postal minister? Edino pri njenem izdihu 1918 - dr. Žolger. Ali se vam ne zdi, da je bilo vse to prehitro pozabljeno? Pozabljeno od nas, ki smo se vpreženi v nemški jarem "apostolskih cesarjev" s stisnjenimi pestmi in gnjevom ozirali po gradovih, v katerih je besnela Slovincem so vražna, tujevogoreča gospoda. Če je to pozabil rod, ki so mu matere še garale po graščinskih njivah, rod, ki je v deliriju navdušenja dočakal dan svobode, kaj naj potem pričakujemo od mladine, ki vsega tega ni doživela? Od one mladine, katere zgodovinsko obzorje obsega le sedem zlaganih ofenziv... In ali ni ravno rod, ki je vse to doživljal, in ki nad dvajset let v tujini lahko svobodno spremlja razvoj družbenih stremeljenj širom sveta, dolžan predočiti ti ti mladini - vrednost domovine? Vrednost domačega krova nad glavo! Dolžan posvariti jo, da bi je poželjivi pogledi po dobrinah, ki jih vidi preko domačega plota, ne zmotili, da bi v veselje slovenske zemlje lačnih sosedov ne zažgala - rodni dom. Čas je, če ne zadnji čas, da se odkrito pove, da ni nesreče kriva širša domovina, nego je te kriv red, ki vlada v širši ožji! V podiranju Jugoslavije, ki so jo rodovi pred nami v trpljenju in hrepenenju po svoji bodi pripravljali, ni rešitve iz zagate v katero je zašel slovenski narod! Niti more razbitje Jugoslavije koristiti osta-

lim jugoslovanskim narodom. Rešitev je v spoznanju, priznanju in odstranitvi storjenih napak. Spremembi sedanjega sistema! En sam pogled v bratsko Čehoslovaško, ki je pred vojno v napredku in bogastvu spadala med prve evropske države, a dandanes tam vlada neprimerno večja revščina nego je ta v Sloveniji, nam pove, kaj je temu vzrok. Da morda ni temu kriva "balkanska" zaostalost Slovakov, pasivnost Slovaške, ki molze bogato Češko in Moravsko? Ni dvoma, da lahko vsaj najde krivca za tako stanje v katerikoli deželi, kjer vlada komunistični sistem, če ne želi le demagoško kričati - primite tatu...

NEODVISNOST - IMPERIALISTIČNA VABA

Politične kombinacije: Med vojno jih je bilo preveč, v emigraciji so se še pomnožile, da bi v domovino zanašale še večjo nejasnost, kot tam že vlada. In vendar nam je razvoj medvojnih in povojnih dogodkov v svetu jasno pokazal, da so oni, ki so se s periferijskih zornih kotov ozirali za "pozitivnimi alternativami", ki naj bi nadomestile Jugoslavijo, pod močnim vplivom bočnih refrakcij videli le - fatamorgane... Ljudje doma, ki že več kot dvajset let žive bolj od praznih obljub kot pa od dobrega kruha, ne rabijo "vidovitih" razlag iz sanjskih bukev, pač pa hladnega, sodobnega analitičnega prikaza stvarnega stanja v katerem se nahajajo. Ta bi jim vsekakor koristil pri iskanju iz hoda iz sedanjega labirinta, v katerem so se znašli zaradi komunističnih diletantskih eksperimentov. Ali ni ta prikaz v grobih črtah nekako takle?

Evropske federacije, niti konfederacije, v katero bi se lahko včlanile države malih narodov in v njej našle popolno garancijo za svoj obstoj, še precej časa ne bo.

Preterani nacionalizem in z njim zvezana narodna nestrpnost se v Evropi zopet prebujata zlasti v državah, ki so drugo svetovno vojno izgubile. Te streme predvsem po spremembi svojih vzhodnih meja.

Jugoslavija je država, od katere bi vsak izmed njenih sosedov rad odtrgal doberšen kos. To bi se nedvomno zgodilo, kakor hitro bi v njej nastali neredi večjih razmer, ki bi napovedovali njen razpad. V tem slučaju bi bili prizadeti tako Slovenci, kot Hrvati in Srbi. Nobeden izmed njih ne bi mogel obvarovati onega svojega narodnega ozemlja, ki ga ima v Jugoslaviji. Macedonija pa bi bila prej ko ne - zbrisana s karte. Kakršnekoli obljube in takozvana pomoč, ki naj bi jo dobila gibanja, stremeča k razbitju Jugoslavije in vzpostavitvi neodvisnih držav poedinih jugoslovanskih narodov, so le imperialistična vaba nastavljena žrtvam, ki naj nasitijo vekovni pohlep po naši zemlji.

Slovenija in Slovenci?! - Malo nas je. Naša domovina pa leži na križišču evropskih poti, ki vodijo od zahoda na vzhod in od severa k Jadranu. - "Evropski kolodvor" - na katerem že dolgo časa skušata tako severni kot zapadni sosed postati - postajanačelnik. In vendar ni še nikjer na obzorju - Združenih evropskih držav... V Jugoslaviji so Slovenci po vojni z velikimi težavami dobili ob Jadranu - "okno v svet". Košček obale, ki jo grade in povezujejo z za ledjem s tako vnemo in naperi, čeprav sosed meje še ni priznal... In baš to okno v svet bo prvo, kar bodo Slovenci izgubili, kakor hitro bi se podrl - jugoslovanski državni plot. Najbrž pa to ne bo zadosti, z oknom bo šlo tudi globoko zaledje, da bi vzhodne meje potekale po visokih gorah in tako varovale "kulturno ravnino" pred "barbari"... Zaščite proti temu, izven Jugoslavije, ni videti prav nikjer! Niti "vidoviti možje" nam iz sanjskih bukev ali iz pratike ne vedo povedati - kdo bi takrat držal marelo nad Slovenci in Slovenijo...

Sedanje stanje v Jugoslaviji res ni najboljšo, toda režimi niso večni! In vendar so si Slovenci s svojo pridnostjo in znanjem, kljub nesrečnemu stanju ustvarili v Jugoslaviji daleč boljši položaj, kot ga imajo ostali jugoslovanski narodi. Ali ne opravljajo težaških del v Sloveniji - Bosanci, Hercegovci, Macedonci?! Slovensko vprašanje v Jugoslaviji ni vprašanje narodnega obstoja, pač pa vprašanje politične svobode, ki je v komunistični Jugoslaviji nobeden nima. Politična svoboda je osnovno vprašanje vseh jugoslovanskih narodov! Z rešitvijo tega vprašanja pridejo vse ostale svobe in zdrave reforme, tako da bo kaj hitro mogoče urediti Jugoslavijo kot srečen skupni dom jugoslovanskih narodov. Dom, v katerem bo vsaka družina jugoslovanskega bratstva imela svoje zasebno stanovanje in si v njem pekla tak kruh, kakršnega bo z lastnim znojem in umevnostjo pridelala...

Rešitev slovenskega vprašanja, in prav tako vprašanj vseh ostalih jugoslovanskih narodov, ni v podiranju Jugoslavije, pač pa v njeni preureditvi in graditvi. Zato je treba pozdraviti prav vse, ki se pridružujejo edini zdravi "politični kombinaciji" - jugoslovanski konfederaciji z veliko svobode!

Naj sem gledal to blagoslovljeno zemljo s Triglava, Sljemena, Lovčena ali Avale, sem povsod videl - Domovino! Kjerkoli sem v njej živel, v mestih ali pa med preprostim kmečkim ljudstvom, se nikdar nisem počutil tujca, kakor sem to povsod po širnem svetu. Nikoli nisem imel občutka, da pripadam - neki narodni manjšini, pač pa slovenskemu narodu - enemu izmed državnih narodov Jugoslavije! Slovenci, zlasti vi bratje, ki vas je orkan vojne in revolucije zanesel v daljni svet, postojte in v tihi samoti vprašajte vest, če le morda niste v Jugoslaviji čutili in še danes ne čutite prav tako, kakor to čutim jaz?!

Mika Špiljak, predsednik zveznega izvršnega sveta, je v imenu predsednika Tita prisostvoval jugoslovanskemu dnevu na svetovni razstavi v Montrealu in proslavi stoletnice kanadske konfederacije v Ottawi. V jugoslovanskem paviljonu je nastopil tudi folklorni ansambel "Lado" iz Zagreba.

Na "neuradnem" obisku v Jugoslaviji je bil Antonin Novotny, predsednik Čecoslovaške in prvi sekretar CK komunistične partije Čecoslovaške. Med drugim sta s Titom ugotovila, da se je treba še naprej boriti za odstranitev posledic izraelske agresije na arabske države. Tito je sprejel Novotnyjevo povabilo, da obiše Čecoslovaško.

POGREVANJE PREKUHANIH DEJSTEV

Na svečani seji CK ZK Hrvatske ob 30-letnici ustanovitve komunistične partije Hrvatske je imel daljši govor predsednik ZKJ Josip Broz Tito, v katerem je ponovil komunistično verzijo predvojnega stanja v Jugoslaviji. Vladajoča buržoazija in njene reakcionarne vlade so bile nesposobne, da bi uspešno razreševale predvsem dva osnovna in najvažnejša notranja problema dežele, je rekel Tito. In to: težaven gospodarski in politični položaj delovnih ljudi - delavskega razreda, kmetov in ljudske inteligence, ter nacionalno vprašanje, ki je razjedalo Jugoslavijo od trenutka njenega oblikovanja v novo državno celoto. Voditelji raznih nacionalnih meščanskih strank so navidezni boj za nacionalno enakopravnost uporabljali za mešetarjenje s hegemonističnimi režimi v Beogradu. Z nenehnim pojasnjevanjem potrebe po ureditvi nacionalnega vprašanja je komunistična partija Hrvatske močno vplivala na razpoloženje prebivalstva Hrvatske, prav tako pa tudi na hrvatske in srbske kmečke množice, ki so se pod vplivom komunistov vse bolj odmikale od demagoških voditeljev raznih strank. A to, je dejal Tito, je bilo eno najvažnejših nalog KP Hrvatske takrat. "KPJ je s svojo jasno politično linijo močno vplivala na delovne množice, ki so se kalile pod njenim vodstvom v akcijah in stavkah."

Potem ko je KP tako zavestno omajala notranje temelje in odnose, je vojna doletela Jugoslavijo v stanju nestabilnosti. "Vladajoča buržoazija," je rekel Tito, "je pokazala, da ne želi in da ni sposobna braniti domovino in nacionalno neodvisnost, marveč jo je zavestno izdala, da bi zaščitila svoje razredne interese." Šele v zadnjem trenutku je prišlo do vzpostavitve diplomatskih odnosov s Sovjetsko zvezo, toda bilo je že prepozno. (Sovjetska zveza je imela namreč takrat nenapadalni pakt s Hitlerjem.)

V deželi je vrelo in kot izraz nezadovoljstva množic s podpisom trojnega pakta je skupina višjih oficirjev kraljevske jugoslovanske vojske z generalom Simovićem na čelu v noči od 26. na 27. marec 1941 izvedla državni udar. "27. marec je napočil v znamenju velikega slavja spričo zmage ljudskih množic nad reakcijo in izdajalci temeljnih koristi naše dežele," je izjavil Tito. (KPJ je takrat izdala pozive, da je vojna med Hitlerjem in zahodnimi zavezniki imperialistična vojna, v katero bi naša buržoazija rada potisnila tudi jugoslovanske narode.) Potem je dodal: "Dne 27. marca 1941 se je ljudstvo pod vodstvom KPJ ne samo odločno uprlo fašističnim silam v njihovi težnji po podjarmljenju naših narodov, marveč je takrat prišel tudi prelomni trenutek v revolucionarni borbi narodov Jugoslavije." Tito je nato zatrdil, da se je CK KPJ sestal v Zagrebu "takoj po aprilski vojni" in ob tej priliki sklenil nadaljevati z ukrepi za pripravljanje ljudske "vstaje". "KP je bila edina stranka, ki je klicala v boj proti okupatorju," je rekel Tito. (Datum tega klika je bil 22. junij 1941, ko je Hitler prelomil nenapadalni pakt s Hitlerjem in napadel Sovjetsko zvezo.)

V povojnem obdobju je bilo treba varovati in razvijati pridobitve revolucije. "To pa je zahtevalo intenzivno politično dejavnost pri likvidiranju ostankov reakcije in vseh oblik njenega povojnega delovanja kakor tudi vpliva sovražne emigracije iz tujine," je dejal Tito. (Med številnimi tisoči slovenskih "reakcionarjev" je bilo tudi 10.000 domobrancev. Te je bilo treba tudi fizično likvidirati, ker se politično niso dali.)

Na vprašanje, kako je mogla maloštevilna KPJ, ki je imela samo 12.000 članov, biti kos vsem težavam in doseči tako velike uspehe v ilegalnem delu in v narodnoosvobodilnem revolucionarnem boju, je odgovor tale: partijo je prevečala enotnost akcije. V njej je vladala zavestna disciplina. (Če pomislimo, da tudi nacistov v Nemčiji in fašistov v Italiji ni bilo proporcionalno več, a je vse prevečala "enotnost akcije", potem se zdi ta Titova trditev docela verodostojna.)

Na isti seji je govoril tudi Vladimir Bakarić, ki je o sedanjem položaju nacionalne enakopravnosti, rekel sledeče: "KP Hrvatske ima za še posebej občutljivo vprašanje bratstvo in zaupanje med Srbi in Hrvatí. To tembolj, ker živita naroda pomešana na velikem področju Jugoslavije in tudi na zelo velikem delu SR Hrvatske. Zato menim, da se pravilno obravnavanje teh odnosov ne konča zgolj s pravnimi odnosi med dvema (ali tremi) republikama, temveč da je to globljega pomena. Za našo republiko je to tudi neposrednega pomena kot njeno notranje vprašanje. Zato smo imeli za potrebno, da močneje poudarimo obveznost boja s hrvatskim nacionalizmom, boja za vsakodnevno praktično ureničevanje bratstva."

Tito je tudi obiskal več krajev v Liki in Kordunu, kjer je tolažil ljudi, da lahko sedaj mirno gledajo v bodočnost, "ker bomo obstoječim problemom kos". Nikoli ne smemo pozabiti, kako je Jugoslavija izgledala pred vojno in da je bilo treba zaradi vojnih ruševin vse znova začeti. Opravičil se je, da so ti kraji še vedno zaostali, pa je dodal: "Nikar ne obžalujte, ker Lika v teh dvajsetih in nekaj letih ni dobila velikih tovarn. Nekateri razviti kraji so zahtevali velike tovarne in dobili so jih, zdaj pa delajo z izgubo in so odvisni od pomoči. Tiste tovarne, ki ne bodo mogle obstajati, bodo morale preusmeriti proizvodnjo, nekatere pa bo treba celo zapreti." V Topuskem je enako tolažil ljudi in dodal: "Dimnikov imamo dandanes nič koliko širom po Jugoslaviji, toda nekaterim bomo morali skrajšati višino..." Največ upanja je Tito položil v razvoj turizma in gostinstva. Povsod je govoril tudi o izraelsko-arabskem spopadu in o želji imperialistov, da bi postavili v arabskih deželah režime, ki bi jim prijali. "To bi bila potem tudi baza, s katere bi ogrožali vse srede dozemsko področje," je dejal Tito.

V Sloveniji so zbrali okrog 300 milijonov S din kot po moč "žrtvam agresije" - 277 milijonov za "žrtve izraelske agresije" in 24 milijonov za "žrtve v Vietnamu".

Skladi socialnega zavarovanja v Sloveniji so v obdobju januar-julij zabeležili primanjkljaj 45.528.000 novih dinarjev. Zdravilišče Dobrna je imelo 35 milijonov izgube. Vsi objekti doma bodo zaradi tega preko zime zaprti, delo pa bo zgubilo 90 ljudi. Direktor Franjo Lubej je zaradi nejasnih razmer odstopil.

ODNOSI Z ZAHODNO NEMČIJO: V svojem govoru v Gospiću je Tito dejal, da ima Jugoslavija zelo dobre trgovinske odnose z ZR Nemčijo. Nima pa diplomatskih odnosov, ker jih je ZR Nemčija prekinila, ko je Jugoslavija priznala Vzhodno Nemčijo. Bonski zunanji minister Brandt pa je v Münchenu izjavil, da Zahodna Nemčija ne misli obnoviti diplomatskih odnosov z Jugoslavijo "iz obzirnosti do Sovjetske zveze". Izvedenec za zunanjepolitična vprašanja Kiesingerjeve krščansko-demokratske unije Majonica je izjavil v Moskvi, da ZR Nemčija noče napraviti vtis, da se zaradi protisovjetskih motivov povezuje z odpadniki svetovnega komunizma...

18-članska delegacija zahodnonemške industrije bo ta mesec obiskala Jugoslavijo in Slovenijo, da bi navezala poslovne stike. Težišče pogovorov bo tudi na možnostih za investicije v jugoslovanska podjetja. V delegaciji bodo predstavniki Siemens, Telefunkena, Kruppa, Demaga, koncerna Lurgi, Daimler-Benz in Volkswagena.

Bonsko notranje ministrstvo je prepovedalo ustaško organizacijo "Hrvatski demokratski odbor", katere center je v Münchenu. Obenem je ukazalo njen razpust. Člani te organizacije so pripravljali vrsto terorističnih akcij v Jugoslaviji.

V Mariboru so obsodili Petra Kosa na 20 mesecev zapora zaradi tihotapljenja hrvatskih beguncev v Avstrijo, od koder so odhajali v Nemčijo med ustaške emigrante.

GOSPODARSTVO: Rezultati gospodarjenja v prvem polletju letošnjega leta kažejo, da je slovenska industrija povečala izvoz za 13.6% (izvoz industrije v vsej Jugoslaviji se je zmanjšal za 0.2%), proizvodnjo pa za 3.6% (v vsej Jugoslaviji za 0.2%). Ob koncu junija je slovensko gospodarstvo imelo za 860 milijard Sdin zalog (na industrijo odpada kar 500 milijard zalog). Samo v prvem polletju so se zvečale za 59 milijard. Medsebojno kreditiranje in nelikvidnost v gospodarstvu ilustrira dejstvo, da so se od konca lanskega leta do konca junija letos terjatve do kupcev povečale za 144 milijard Sdin, obveznosti do dobaviteljev pa za 85 milijard. Delovne organizacije so povečale osebne dohodke za 15%, sredstva za sklade pa zmanjšale za 19%. Investicije so se občutno zmanjšale. V avgustu izplačani osebni dohodki so dosegli povprečje 927 Ndin - v gospodarstvu povprečno 909, v industriji pa 892. Najvišje dohodke so imeli v gradbenih organizacijah (1421 Ndin), najnižje pa v tekstilni in usnarski industriji (733-778 Ndin).

V juliju je bilo v Sloveniji 14.223 nezaposlenih. Med njimi je bilo 4.224 ljudi s strokovno kvalifikacijo in pet tisoč mladih ljudi, ki so prvič iskali zaposlitev. To predstavlja 2.63% skupnega števila vseh zaposlenih. Splošno mnenje je, da je nezaposlenih dejansko dvakrat več, ker se jih kaka polovica ne prijavlja pri zavodih za zaposlovanje. Kot poročajo iz Beograda, imajo beograjska podjetja okrog 20.000 delavcev preveč, odpustili pa so dosegli le 1.200. Vprašanje je, kdo plačuje ostale.

Tudi železnica je zaključila prvo polletje z 10 milijardami Sdin izgube. Njeni poslovni partnerji ji dolgujejo 14 milijard Sdin. V upravnem odboru skupnosti jugoslovanskih železnic je bilo rečeno, da železničarji niso pripravljeni sprejeti tega bremena in da železnica ne more reševati težav drugih gospodarskih panog.

SODELOVANJE S TUJINO: Litostroj in italijanska tvrdka "Fiat-Grandi motori" sta podpisala pogodbo o kooperaciji. Litostroj je dobil licenco in tehnično pomoč za izdelavo Fiatovih motorjev za železnice, ladje in industrijo.

Ljubljanska tovarna aparatov in instrumentov VEGA je sklenila dolgoročno pogodbo o kooperaciji s tvrdko Reichert z Dunaja. VEGA bo izdelovala dele za mikroskope, reflektorje in podobne instrumente. Obe tvrdki bosta tudi skupno nastopali na tujih tržiščih.

Rudarsko-metalurški-kemični kombinat Trepča je sklenil s konzorcijem londonskih bank sporazum o srednjeročnem posojilu v znesku sedem milijonov dolarjev.

Izdelan je projekt "220-kV-zanke SUDEL" za povezavo prenosnih omrežij električne energije Jugoslavije, Avstrije in Italije na napetosti 220 kV. "Zanka SUDEL" bo imela skupno dolžino 660.3 km, od tega 182 km v Jugoslaviji.

PORAST PREBIVALSTVA: Jugoslavija ima sedaj 20 milijonov prebivalcev, Slovenija pa okroglo en milijon 700.000.

IVAN STANIČ

Z.K.J. IN ČAS

V deželi, v kateri so politični voditelji samo oni, ki imajo partijsko izkaznico, je samo po sebi umevno, da ni enakosti med državljani. Oni z izkaznicami so pravi loma pametnejši od onih, ki jih nimajo. A kritika teh pametnejših je možna samo posredno, vkolikor noče kritik za zapahe. Po naših časopisih doma kar brsti raznih izjav teh pametnjakovičev in čim višje sedijo, tem bolj pogosto jih moramo poslušati in brati, ne da bi jih kdo mogel prijeti za jezik. A njihove izjave kričijo po diskusiji - globalni diskusiji. Naj navedem samo par takih izjav v zadnjih nekaj tednih.

Stane Dolanc, sekretar univerzitetnega komiteja Zveze komunistov na ljubljanski univerzi, je v intervjuju z DELOM 19. septembra rekel med drugim:

"Menim, da smo zanemarili skrb za moralno-politične kvalitete, kvalitete, ki so ob strokovnosti še kako pomembne, kadar govorimo o univerzitetnih učiteljih. Ce lo v Združenih državah Amerike, ki jih nekateri pri nas tako radi omenjajo kot vzor demokracije, je pri sprejemanju univerzitetnih učiteljev moralno-politični faktor izredno pomemben." Kaj hoče Dolanc s tem reči? Da v ZDA ni levičarskih univerzitetnih profesorjev? Tudi če bi to bilo res, kar seveda ni, mar to pomeni, da morejo biti v Jugoslaviji samo komunisti univerzitetni profesorji? Ali pa ga skrbi dejstvo, da so se tudi nekateri slovenski komunistični profesorji nalezli svobodnjaškega, akademskega duha tolerantnosti in diskusije? Zanj se je ljubljanska univerza preveč orientirala na stike z različnimi univerzami v Ameriki, "kar je velikokrat vplivalo na poznejše delo". Njemu bi bilo bolj všeč, če bi ljubljanska univerza črpala vso svojo modrost iz Titovih govorov in pozabila, da družba, v kateri živijo in delujejo ljudje De Bakevega kova, je rezultat demokracije, ki je v Jugoslaviji ni. Naš narod naj bi tudi s cinizmom pozdravil darilo medicinske opreme v vrednosti 20.000 angleških funtov, ki ga je Anglija poslala ljubljanskim klinikam v zahvalo za pomoč izkazano ob letalski nesreči na Brniku. Humanost je izraz družbe, katere se Dolanc boji, da bi razkrojila iluzorni svet lastne vsevednosti in napuha.

Toda groziti intelektualcem ni nobena umetnost. Oni niso bili nikdar bojviti v fizičnem smislu in kadar viso ki partiji grozijo, imajo v mislih medvojne likvidacije, ki so jih izvajali s pomočjo malo ukega "delavskega razreda", še najpogostejše pa z bivšimi kriminalci. Drugače se z intelektualci itak ne morejo meriti. Toda z oblastjo, ki jo ima v rokah višji ešalon ZKJ, tudi fizične likvidacije niso več potrebne. Naraščajoča nezaposlenost med izobraženci in strokovnjaki je odlično orožje v rokah tega ešalona. Na kosilu v Ličkem Osiku 3. oktobra je Tito rekel med drugim: "So pa v naši deželi med intelektualci v posameznih krogih tudi nekateri, ki bi želeli to (samoupravljanje) predstaviti kot od-

miranje Zveze komunistov in zmanjševanje vloge komunistov v našem družbenem sistemu ter da bi vsak delal, kar bi hotel, in podobno. Jaz pa mislim, da se ti ljudje zelo motijo. Dali smo jim dovolj prostora in časa, da delujejo, vendar je že skrajni čas, da jim odrečemo možnost za takšno dejavnost." Kako, tovariš Tito? Take izjave me spominjajo na MacCarthyja, katerega so demokratski Amerikanci prilično hitro brcnili v zadnjico.

Z ozirom na take izjave bi bilo seveda zelo zanimivo debatirati tudi z Veljko Vlahovičem, članom predsedstva CK ZKJ, ki je na seminarju "Socializem v jugoslovanski teoriji in praksi" na beograjski univerzi odgovarjal na vprašanja podiplomskih študentov in univerzitetnih predavateljev iz 22 dežel Evrope, Azije, Afrike in obeh Amerik. Na vprašanje ali "pretirana demokracija" v Jugoslaviji škoduje učinkovitosti "sistema" - kar z drugimi besedami povedano pomeni, ali bi prava demokracija napravila konec sedanjemu arbitrarnemu enopartijskemu režimu - je Vlahovič odgovoril takole:

"Socializem bi izgubil smisel, če ne bi težil za krepitevijo in širjenjem demokracije. Na poti k uresničenju te težnje so seveda razne nevarnosti. Pri nas sta to npr. partikularizem in osebni egoizem. Zveza komunistov pa meni, da je to manjša nevarnost kakor centralizem. V tej zvezi v ZK ni dileme, ena ali več strank. Bistven je boj za neposredno demokracijo in uveljavljanje delovne ga človeka, ki teži za razodtujitvijo." Za ZK to seveda ni nobena dilema, ker pač ne trpi nikogar drugega poleg sebe. Je pa to dilema, pred katero stojijo vsi naši delovni ljudje, ki smatrajo, da je ZK odigrala kot vsevedni čarovnik. Še več: Tito sam pravi v članku "Oktobrska revolucija in narodi Jugoslavije":

"Državljan, vsi po vrsti, naj sodelujejo pri ocenjevanju in upravljanju države. In za nas je važno, da pritegemo k upravljanju države absolutno vse delovne ljudi. To je - izredno težavna naloga. Toda socializma ne more uresničiti manjšina - partija."

Te besede, ki jih je Tito citiral po Leninu, bi si morali naši komunisti resno vzeti k srcu. Ne le da ZK predstavlja nedvomno manjšino, tudi to kar "gradi" ni socializem. A boljše življenje - kar socializem dejansko pomeni - je možno graditi le skupno z vsemi silami naroda, kajti "socializem ne more biti monopol nikogar", da spet citiram Tita. Zlomček je le, da papir vse prenese, pa tudi ta Titov članek. Dejstva so drugačna. - M.P.G.

POD ČRTO:

V zadnjem času pogosto slišimo, da se strokovnjaki po končanem študiju ne odločajo za svoj poklic, v katerega so vložili tolikanj denarja, časa in prizadevnosti. Vem za inženirje in pravnike, ki vodijo gostinske lokale in ne opravljajo dela, za katerega so se strokovno u sposobili. Vrsta učiteljev in profesorjev dela v komercialnih in raznih drugih službah. (M. Kos, ljubljansko DELO, 19. septembra 1967.)

HOTEL BLED

RIM ITALIJA

VIA S. CROCE IN GERUSALEMME 40

ROMA

(Telefon 777-102)

Lastnik: VINKO A. LEVSTIK

HOTEL BLED

Roma - Via S. Croce in Gerusalemme 40

Tel. 777-102

HOTEL DANIELA

Roma - Via L. Luzzatti 31

Tel. 750-587

- OBIŠČITE NAS -

KLIC TRIGLAVA

Uredništvo: 76 GRAEME ROAD ENFIELD MIDDX Tel.: ENField 5097

Uprava: BM / TRIGLAV LONDON W.C.I.

KLIC TRIGLAVA je politično neodvisen list, ki izhaja enkrat na mesec. Izdaja ga *SLOVENSKA PRAVDA*, združenje svobodnih in demokratičnih Slovencev. Njeno mnenje predstavljajo le članki, ki so podpisani od izvršnega odbora. Urejuje Dušan Pleničar.

Enoletna naročnina:

Anglija:	1.10.0	Finska:	13.-	Nemčija:	16.-
Argentina:	650.- (1300.-)	Francija:	15.-	Švedska:	20.-
Avstralija:	\$A 4 (\$A 7)	Italija:	2500.-	Urugvaj:	60.- (120.-)
Avstrija:	50.-	J. Afrika:	4.- (R 7)	U.S.A.:	5.00 (\$ 8.50)
		Kanada:	5.00 (\$ 8.50)		

Naročnina za letalsko dostavo je navedena v oklepajih.

Poverjeniki:

Avstralija: Pavla Miladinović, 12 Oxford Road, Ingleburn, N.S.W.

Italija: Saša Rudolf, Via Verniellis 24, Trieste 316

Južna Amerika: Boris Kresnik, 1346 Calle Mariano Acosta, Mar del Plata

Buenos Aires z okolico: Franc Oblak, Mendoza 5663, Buenos Aires

Sev. Amerika: Tine Kremžar, 11047 - 110 St., Edmonton, Alta., Kanada